

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ І МЕНЕДЖМЕНТУ

**НАУКОВИЙ ВІСНИК
ХЕРСОНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ**

Серія:
ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ

Випуск 21

Частина 2

Херсон
2016

бюджетної децентралізації в Україні досягнуто певних позитивних зрушень; прийняті відповідні зміни до законодавства, змінено механізми бюджетного фінансування та вирівнювання.

Але, як зазначає Я. Казюк [4, с. 47], говорити про ефективність державного управління системою перерозподілу бюджетних ресурсів між бюджетами, зокрема через трансферти, можна буде тоді, коли вона стимулюватиме місцеві бюджети до нарощування дохідної бази, а не до утриманської політики, дасть змогу місцевим органам влади забезпечити населення відповідних територій якісними послугами та забезпечити фінансування інвестиційних проектів.

В умовах сучасного періоду органи місцевого самоврядування повинні брати активну участь у мобілізації податків, залученні інвестицій, уміти аналізувати ті процеси і явища, що пов'язані з формуванням, розподілом і використанням грошових фондів, бачити ті форми, методи і засоби, за допомогою яких можна найбільш повно використовувати місцеві фінанси як один з інструментів ефективного впливу на всі процеси соціально-економічного розвитку.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бюджетний кодекс України : Закон України від 8 липня 2010 р. № 2456-VI / Верховна Рада України // *Голос України*. – 2010. – 4 серпня.
2. Баранник Л. Розвиток фінансової бази місцевих бюджетів як необхідна умова посилення соціальної захищеності населення регіону / Л. Баранник, Т. Рудянова // *Економічний вісник Національного гірничого університету*. – 2013. – № 1. – С. 92–104.
3. Волохова І. Міжбюджетні відносини в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку / І. Волохова. – О. : Атлант, 2010. – 233 с.
4. Казюк Я. Державне управління системою перерозподілу бюджетних ресурсів в Україні / Я. Казюк // *Вісник Акад. митної служби України : наук. зб.* – 2013. – № 1 (8). – С. 40–48.
5. Кириленко О. Місцеві бюджети України (історія, теорія, практика) / О. Кириленко. – К. : НІОС, 2000. – 381 с.
6. Кравченко В. Місцеві фінанси України / В. Кравченко. – К. : Знання ; КОО, 1999. – 487 с.
7. Пріоритети реформування та напрями перспективного розвитку міжбюджетних відносин в умовах бюджетної децентралізації в Україні аналітична доповідь / [О. Власюк, Л. Шемаєва, Н. Корень та ін.] ; за ред. О. Власюка. – К. : НІСД, 2015. – 80 с.
8. Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо реформи міжбюджетних відносин : Закон України від 28 грудня 2014 р. № 79-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/79-19>.

УДК 330.33.012:336.77

Кретов Д.Ю.

аспірант кафедри банківської справи
Одеського національного економічного університету

АНАЛІЗ ЧИННИКІВ ВПЛИВУ НА ЦИКЛІЧНІСТЬ РУХУ КРЕДИТУ

У статті розкрито поняття циклічності руху кредиту. Проведено дослідження чинників, які завдають найбільшого впливу розвитку кредитних циклів в економіці. Визначено відмінності між поняттями циклічного руху кредиту та загальним діловим циклом. Охарактеризовано структуру циклічності руху кредиту. Класифіковано чинники впливу на циклічність руху кредиту.

Ключові слова: кредит, кредитний цикл, циклічність, кредитні ресурси, кредитна експансія, чинник циклічності, фінансова глобалізація.

Кретов Д.Ю. АНАЛИЗ ФАКТОРОВ ВЛИЯНИЯ НА ЦИКЛИЧНОСТЬ ДВИЖЕНИЯ КРЕДИТА

В статье раскрыто понятие цикличности движения кредита. Проведено исследование факторов, которые наиболее существенно влияют на развитие кредитных циклов в экономике. Определены различия между понятиями циклического движения кредита и общим деловым циклом. Охарактеризована структура цикличности движения кредита. Классифицированы факторы влияния на цикличность движения кредита.

Ключевые слова: кредит, кредитный цикл, цикличность, кредитные ресурсы, кредитная экспансия, фактор цикличности, финансовая глобализация.

Kretov D.Yu. THE ANALYSES OF FACTORS INFLUENCE ON THE CYCLICITY MOVEMENT OF CREDIT

In the article has been disclosed the concept of cyclical movement of the loan. Researched the factors that cause the greatest impact on the development of credit cycles in the economy. Determined difference between a cyclical movement of credit and general business cycle. Described the structure of the cyclical movement of credit. Classified factors influence on the cyclical movement of credit.

Keywords: credit, credit cycle, cyclicity, loans, credit expansion, cyclical factors, financial globalization.

Постановка проблеми. Аналіз результатів останньої світової економічної кризи дає змогу дійти висновку щодо відсутності теоретичних положень, які б слугували основою для визначення сучасних закономірностей формування кредитних відносин в умовах протиріч глобальних економічних процесів. Насамперед це стосується специфіки руху кредитних ресурсів, які формуються та змінюються під впливом багатьох чинників, основним з яких є загальносвітова фінансова глобалізація. До фінансово-економічної кризи 2008 р. основним постулатом теорії фінансово-кредитних відносин було те, що діяль-

ність банків та інших фінансових інститутів не може бути внутрішнім потенціалом формування шокових явищ. При цьому визначалось, що діяльність фінансових посередників заснована виключно на прагненні уникнути надмірного ризикового навантаження та є захищеною від різноманітних спекулятивних тенденцій у розвитку своїх кредитних відносин. Зазначене не сприяло формуванню чітких та обґрунтованих методів антициклічного управління кредитними відносинами, підходів до аналізу кредитних трендів. Крім того, обмеженість теоретичних розробок до визначення ролі та впливу кредитної діяльності

банків на процеси розвитку світової та національних економік перешкоджали формуванню інструментів і механізмів виявлення змін у закономірностях руху кредитних ресурсів.

Таким чином, стрімкий розвиток кризи, який довів усю помилковість наявних поглядів та неефективність систем макропруденційного регулювання фінансово-кредитної діяльності учасників кредитного ринку, засвідчив необхідність розвитку нових наукових підходів до управління кредитними ресурсами, їх циклічного руху. Зазначене актуалізує визначення основних джерел формування циклічності руху кредиту та чинників, які приводять до змін у динаміці цього руху.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню циклічності руху кредиту та чинників, що впливають на цей процес, присвятили наукові праці такі зарубіжні вчені, як, зокрема, Ч. Кіндельбергер, Н. Кійотаки та Дж. Мур, Г. Гортон, Д. Бураков.

Наприклад, Ч. Кіндельбергер у своїх дослідженнях акцентує увагу на теорії циклічності руху кредиту та однозначно визначає роль ейфорії та паніки серед інвесторів і кредиторів, які приводять до формування «бульбашок», в основі яких лежить задоволений спекулятивний попит на кредит [1, с. 35].

Н. Кійотаки та Дж. Мур розробили модель кредитного циклу, згідно з якою коливання в кредитних потоках є наслідком змін у ринковій ціні активу, що формує основу забезпечення в кредитних відносинах [2, с. 55]. Г. Гортон у своїх дослідженнях формує модель банківського циклу, основою якого є рух кредитних ресурсів [3, с. 43]. Д. Бураков визначає циклічність руху кредиту як безперервний процес накопичення і вирішення протиріч, що виникають під час руху кредиту як системи відносин між кредитором та позичальником щодо зворотного руху запозиченої вартості [4, с. 47].

До вітчизняних вчених, чиї праці присвячені проблемам циклічності руху кредиту, слід віднести Т. Черничко, яка в своїх дослідженнях виділяє кредитний негативний та позитивний цикл з точки зору його впливу на реальний сектор економіки та визначає основні чинники, які прямо та опосередковано впливають на його розвиток [5, с. 363].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Віддаючи належне науковому доробку зарубіжних та вітчизняних вчених, необхідно відзначити, що сьогодні кількість досліджень феномена кредитної циклічності зростає. Однак при цьому не існує уніфікованого підходу до визначення циклічності руху кредиту та чинників впливу на нього. Тому стаття присвячена питанням визначення сутності поняття «циклічність руху кредиту» та чинників, що впливають на неї.

Мета статті полягає в аналізі чинників, які завдають найбільшого впливу на розвиток кредитних циклів в економіці. Для досягнення мети у статті вирішені такі завдання: визначено відмінності між поняттями циклічного руху кредиту та загальним діловим циклом; охарактеризовано структуру циклічності руху кредиту; класифіковано чинники впливу на циклічність руху кредиту.

Виклад основного матеріалу дослідження. Певною кількістю сучасних дослідників визнається існування такого феномена, як циклічність руху кредиту, при цьому відбувається отождолення його з кредитним циклом як специфічного виду динаміки руху кредитних ресурсів, що є коливаннями в якості та кількості кредиту. Також, поняття циклічного руху кредиту пов'язують із загальним діловим

циклом, в основі якого лежить коливання сукупного обсягу виробництва товарів та послуг.

Зазначимо, що існують певні відмінності між цими поняттями.

По-перше, циклічність руху кредиту є абсолютним, безперервно повторюваним процесом, що характеризується певними етапами, на яких забезпечується відносна стійкість в русі кредиту, свого роду стан спокою. Кредитний же цикл, або цикл руху кредиту, є відносною формою руху, частиною загального безперервного процесу, зафіксованою в часі і просторі. Це є сукупністю фаз розвитку кредитного ринку, які характеризуються зростанням та зменшенням обсягів пропонуванних кредитних ресурсів, попиту на них, а також швидкості їх руху та норми позичкового відсотку протягом відповідного періоду.

По-друге, циклічність руху кредиту є відмінною від усіх інших видів циклічності, адже її специфічною рисою є об'єкт – кредитні ресурси, щодо яких виникають відносини між суб'єктами – кредитором та позичальником, що відрізняє її від економічних циклів, торгових циклів, виробничих циклів тощо. Тобто тільки кредитним циклом притаманний рух позичкових коштів, тому що інтерес суб'єктів відносин і їх статус пов'язані з наданням та отриманням коштів у тимчасове користування, а не з процесом виробництва благ, їх споживання або обміну.

По-третє, специфічною рисою, що притаманна кредиту, є наявність учасників відносин – кредитора та позичальника, а також об'єкта відносин – кредитних ресурсів, які є постійними за всіх форм прояву кредиту. Однак цикл руху кредиту є не тільки системою відносин, скільки процесом руху цих відносин, змінами в пропорціях цих відносин, рівноваги на кредитному ринку. Для його сутності важлива не сама наявність кредитора і позичальника, а зміна їх потреб і готовності позичати й залучати кошти за заданого рівня ставлення до ризику. При цьому незмінним у циклічності руху кредиту є сам факт мінливості, який залишається стійким за будь-якого вигляду кредитного циклу. Таким чином, цикл руху кредиту не може існувати поза процесом змін, тому що тоді він перестане бути процесом руху кредиту.

Отже, виходячи з цього, можна сказати, що циклічність руху кредиту є специфічним відтворювальним та повторювальним процесом руху кредитних ресурсів, фаз обсягів її стиснення та розширення, що відбуваються під впливом певних чинників, які безпосередньо впливають на розмір амплітуди коливань та швидкість її розвитку.

З огляду на це можна допустити, що структура циклічності руху кредиту є симбіозом структури кредиту як системи відносин і структури циклічності як процесу змін в русі об'єкта відносин. Відштовхуючись від того, що структура циклічності руху кредиту характеризує мінливість запозиченої вартості та поведінки кредиторів і позичальників, необхідно виділити такі різновиди змін:

1) на відміну від структури кредиту, де до руху схильний тільки об'єкт, тобто кредитні ресурси, структура циклічності руху кредиту є процесом змін всієї структури відносин за збереження її цілісності; циклічність руху кредиту як абсолютний рух має на увазі зміну всіх форм і видів кредитних відносин і виявляється в них;

2) зміна в структурі відносин є результатом наявності взаємозв'язку і цілісності змін, що відбуваються; зміни в готовності кредитора позичати кошти знаходять своє відображення у змінах характеристик кредитних ресурсів [5];

3) процес змін в структурі кредитного циклу носить багатогранний характер і відображає сукупність кількісних та якісних змін; перші відображають зміну в потребах позичальників в позикових коштах; для кредиторів кількісні зміни відображаються у формі готовності позичити певну кількість кредитних ресурсів; ці зміни знаходять відображення у змінах об'єкта запозиченої вартості, її кількісних характеристик.

Якісні ж зміни в русі кредиту є ключовими та пронизують усю структуру відносин, включаючи перш за все суб'єктів. Об'єкт відносин як зміна в русі кредитних ресурсів включає дані зміни і дає змогу відображати їх. Важливо відзначити, що якість і зміни в кредитних відносинах відіграють ключову роль в розумінні циклічності руху кредиту. Саме якість відносин і його зміни визначають кількісні характеристики відносин.

Отже, проаналізувавши особливості структури циклічності руху кредиту, проведемо дослідження чинників, що впливають на нього.

Як було зазначено вище, кредитна циклічність досить тісно пов'язана з циклічністю руху кредитного ризику як процесу його кумулятивного накопичення на висхідних фазах та подальшої трансформації в збитки на понижувальних фазах циклу під впливом шоку або шоків певної природи. Розглянемо чинники, які виступають свого роду каталізаторами та призводять до збільшення або зменшення амплітуди коливань кредитного циклу.

Проведений аналіз свідчить про те, що існують два основні підходи до визначення чинників, які впливають на циклічність руху кредиту. Представники першого підходу (Б. Бернарке, М. Гертлер, Н. Кійотакі, М. Марті та Дж. Мур) вважають, що всі коли-

вання кредитного циклу відбуваються винятково під впливом екзогенних чинників. Кредитний ринок при цьому є досконалим та здатним до саморегулювання, а також стверджується відсутність на ньому різноманітних спекулятивних мотивів поведінки суб'єктів. Циклічність при цьому є наслідком циклів активів тобто цін на нерухомість, землю, сировинні ресурси, цінні папери, споживчих циклів тощо. Кредитний ринок лише рухається за позитивними або негативними шоками, посилюючи та поширюючи їх на всю економічну систему.

Представники другого підходу (А. Ган, Ч. Кіндельбергер, Х. Мінскі, Р. Раджанта О. Уільямсон) мають протилежну думку та вважають природу кредитних коливань винятково ендогенною. Кредитний ринок при цьому розглядається як недосконалий механізм, не здатний до саморегулювання. При цьому суб'єкти кредитних відносин мають раціональне мислення та керуються спекулятивним мотивом. Коливання у циклічності руху кредиту при цьому є наслідками діяльності кредитних інститутів і регулятивного середовища. Кредитний ринок, будучи недосконалим, сам створює та підсилює шоки, а внаслідок надмірного прийняття ризиків стає головним поширювачем коливань по всіх ринках.

На думку Д. Буракова, природа циклічності руху кредиту є гетерогенною, або різномірною. У своїх дослідженнях він стверджує, що в деяких випадках кредит має значний вплив на формування самих коливань, а в інших його вплив є несуттєвим. В одних умовах відповідальними за реалізацію кредитного ризику цілком і повністю є кредитори і регулятор, в інших – позичальники, тому що для банківських інститутів така сукупність ризикового навантаження є абсолютно непередбачуваною [4, с. 69].

Рис. 1. Групи чинників циклічності руху кредиту

Джерело: власна розробка

Ми згодні з думкою Д. Буракова та вважаємо, що коливання циклічності руху кредиту відбуваються як під впливом зовнішніх чинників, так і під впливом внутрішніх. На нашу думку, варто виділити та конкретизувати такі групи чинників зовнішнього та внутрішнього впливу на циклічність руху кредиту (рис. 1).

Як видно з даних рис. 1, чинники циклічності руху кредиту за їх походженням можна розділити на 2 групи: внутрішні та зовнішні. Внутрішні чинники включають в себе шокові чинники попиту та пропозиції, поведінкові, організаційні та регулятивні.

Шок попиту виявляється у вигляді масової реалізації дефолтів за раніше позиченими коштами, в рамках якої накопичення ризиків викликано кредитною політикою банківських інститутів під впливом визначених контекстних складових і передумов. Найчастіше це відбувається в результаті припливу капіталу, низької ставки рефінансування на національному рівні, дешевих кредитних ресурсів на світовому ринку, посиленого економічного зростання, підвищеної норми прибутку.

Шок пропозиції виявляється у вигляді різкого скорочення банками пропозиції кредитних ресурсів. Основними причинами цього найчастіше є погіршення фінансових показників позичальників і кредиторів, а саме зростання частки простроченої заборгованості, дефіцит ліквідності.

Інші групи внутрішніх чинників циклічності руху кредиту можна класифікувати залежно від основних причин, що породжують циклічність в русі кредитних ресурсів.

Перша група чинників (поведінкові) базується на мікроекономічних поведінкових аспектах – внутрішніх властивостях суб'єктів, які приймають кредитні рішення. До таких властивостей належать оптимістичне відхилення, ефекти недооцінки і переоцінки, помилки очікування, а також інституційна пам'ять. Важливо відзначити, що зміна однієї фази руху кредитних ресурсів іншою визначається ендегенно і є абсолютно незалежною від стану середовища або ж інституційних властивостей суб'єктів, а також від специфіки взаємозв'язку між ними. Учасникам відносин при цьому внутрішньо властиві відхилення, пов'язані зі сприйняттям й урахуванням кредитного ризику, що породжує їх недооцінку на висхідних фазах циклу і переоцінку на понижувальних.

Друга група чинників (організаційні) базується на інституційній специфіці суб'єктів господарювання. В основу функції пропозиції кредиту при цьому закладаються не тільки чинники з обмеженою раціональністю або ж інформаційною асиметрією, але й чинники конфліктогенності між суб'єктами кредитних відносин. Кредитний менеджмент банку в такому разі носить нераціональний характер, що призводить до виникнення різних форм конфліктів інтересів та до дисбалансу в прийнятті ризику кредиторами [6, с. 155].

Третя група чинників (регулятивні) базується не на недосконалості суб'єктів відносин, а на специфіці стану середовища – контексту, в рамках якого ця система відносин має функціонувати. Одними з ключових елементів цієї групи є конкуренція та специфіка її впливу на поведінку заданого суб'єкта – кредитного інституту. Визнається, що, з одного боку, конкуренція змушує кредиторів до зниження якості позик, з іншого – є основою для формування ефекту стадної поведінки та породжує помилки в координації та інформаційні дисбаланси. Діяльність різних суб'єктів-конкурентів, а в кредитному ринку – регулятора, завдає негативного впливу на очікування

кредиторів і позичальників, що суттєво впливає на ставлення до ризику, створюючи характер проциклічності руху кредитних ресурсів.

Проаналізувавши склад внутрішніх чинників, перейдемо до аналізу зовнішніх. Виділяють 3 головні групи зовнішніх чинників: фінансово-кредитні, регулятивні та кризові.

До цих груп належать чинники, які формуються під впливом головного зовнішнього чинника, а саме процесів фінансової глобалізації. Саме під впливом цих процесів збільшується вільний рух капіталу між країнами, посилюється вплив міжнародних фінансових інститутів та загальносвітових економічних процесів на внутрішній банківський сектор країни.

Перша група чинників включає в себе зміни, які виникають у фінансово-кредитному середовищі та впливають на динаміку руху кредитних ресурсів. У результаті процесів фінансової глобалізації великі притоки іноземного капіталу служать свого роду каталізатором збільшення амплітуди кредитного циклу, адже наявність великого обсягу дешевих кредитних ресурсів в іноземній валюті збільшує обсяги кредитування в системі загалом, яка в результаті цього поступово переходить на незабезпечене фінансування. Кредитори працюють в умовах інформаційної асиметрії та невизначеності ринку, що утворює проблему недооцінки рівня кредитного ризику і схильності кредитного ринку до помилкових дій з боку позичальників [7, с. 189].

При цьому повністю ігноруються поняття кількісних та якісних меж кредиту, що приводить до переважання обсягів кредитування над обсягом ВВП та загального погіршення якості кредитного портфеля національних банків. За допомогою ряду каналів проблеми позичальників виходять за межі банківського сектору, посилюються і поширюються по всій економічній системі. Різноманітні спекуляції на кредитному та фінансовому ринках приводять до поступового формування «бульбашки» з різних видів цінних паперів та операцій спекулятивного характеру.

Коли амплітуда циклу досягає своєї найвищої точки, тобто буму, починається різкий спад і настає понижувальна фаза циклу. В результаті цього відбуваються масовий відтік іноземного капіталу з країни, збільшення облікової ставки, норми резервування тощо. Стрімкий відтік іноземних кредитних ресурсів підриває функціонування банківського сектору та призводить до девальвації національної валюти та ще більш стрімкого розповсюдження кризи. Відбуваються стрімке зростання обсягів простроченої заборгованості, невиклат по кредитах та значна нестача ліквідності в банках, що призводить до масового банкрутства останніх.

Ставши залежною під впливом процесів фінансової глобалізації, національна банківська система синхронно реагує на всі циклічні коливання, які відбуваються в міжнародному фінансовому просторі. Динаміка циклічності руху кредиту при цьому розвивається прямо пропорційно загальносвітовим кризовим тенденціям під впливом процесів фінансової глобалізації.

Друга група чинників (регулятивні) включає в себе зміни в політиці головного органу управління в особі держави, а саме зміну розміру облікової ставки, зміну норми резервування, ставки рефінансування, введення пільгового та пріоритетного кредитування тощо. За допомогою цих важелів держава може впливати на кількість кредитних ресурсів в обороті, а також прискорювати або сповільнювати його. Під час посилення або послаблення захисних

бар'єрів та методів й інструментів макропруденційного регулювання банківської системи держава впливає на кредитну діяльність банків, як на основний вид їх діяльності, так і приводить до розширення або зменшення обсягів кредитування. В результаті цього відбувається посилення ролі міжнародних фінансових інститутів в регулюванні національної фінансово-кредитної політики. Під впливом глобалізації відбувається лібералізація економічних бар'єрів між країнами, що робить їх вкрай уразливими до великого притоку іноземного капіталу з боку розвинутих країн та різноманітного виду фінансово-кредитних криз. Кредитна експансія іноземного капіталу при цьому завдає руйнівної дії щодо національних грошово-кредитних систем, наповнює їх дешевими кредитними ресурсами та робить залежними від зовнішнього фінансування. В результаті цього відбуваються знецінення національної валюти, посилення ролі іноземних банківських груп.

Третя група чинників (кризові) включає в себе кризові явища як національного, так і наднаціонального характеру, котрі впливають на динаміку руху кредиту. Різноманітні види економічних, фінансових, політичних, соціальних, демографічних криз, а також війни, епідемії, стихійні лиха тощо впливають на циклічність руху кредитних ресурсів у країні, підсилюючи амплітуду його коливань.

Вплив зазначених чинників на циклічність кредитної діяльності банків України наведено на рис. 2.

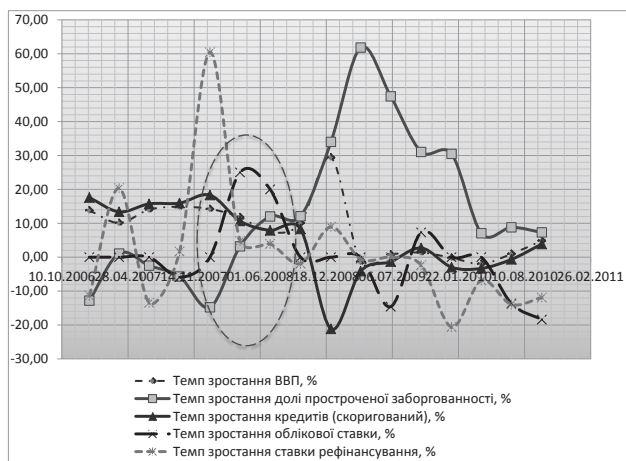

Рис. 2. Циклічний розвиток кредитної діяльності банків України з 1 січня 2007 р. по 1 січня 2011 р.

Джерело: побудовано автором за даними [8]

Як видно з наведеного графіку, до початку 2008 р. в Україні відбувається стабільний розвиток кредитування. Темпи зростання облікової ставки та ставки рефінансування поступово знижуються та стають від'ємними. Прострочена заборгованість при цьому знаходиться в допустимих межах, а темпи її зростання є від'ємними. Економіка розвивається, про що свідчать стабільні щоквартальні темпи зростання ВВП. Однак поступово під впливом фінансової глобалізації відбувається приток іноземного капіталу, що приводить до появи дешевих кредитних ресурсів та надмірного розширення кредитування. Така ситуація призводить до погіршення якості загального кредитного портфеля банків, що чітко демонструють темпи зростання простроченої заборгованості в період з 1 січня 2008 р. по 1 липня 2008 р., темпи зростання якої збільшились на 25,2%. Зростання спекулятивних операцій суб'єктів кредитного ринку приводить до зростання кредитного ризику, що приводить до

посилення амплітуди коливання кредитного циклу. Банки з метою отримання ще більшого прибутку розширюють кредитування, ігноруючи при цьому якісні межі кредиту. Саме тут починає формуватися основа для майбутньої кризи. Темпи зростання облікової ставки та ставки рефінансування також зростають.

Така ситуація триває аж до «точки перегріву» з 1 липня 2008 р. по 1 жовтня 2008 р., після якої темпи зростання кредитування поступово призупиняються на позначці 8,3%, темпи зростання простроченої заборгованості – на рівні 12%. Темпи зростання облікової ставки та ставки рефінансування також призупиняються та не зростають. В кінці цього періоду відбувається «лупання бульбашки», яка складається зі спекулятивних операцій з високим рівнем ризику. В результаті цього відбувається масова реалізація ризику неповернення та посилюється амплітуда кредитного циклу. Темпи зростання кредитування при цьому стають від'ємними, темпи ж зростання простроченої заборгованості досягають свого найвищого значення. Виходячи з цього, можна сказати, що масове накопичення ризику, а потім його реалізація у період з 1 січня 2008 р. по 1 квітня 2009 р. стали основними чинниками посилення коливань циклічності руху кредитних ресурсів у цей період.

Висновки. В результаті проведеного аналізу циклічності руху кредиту було визначено структуру, основні джерела формування, а також головні чинники, які впливають на амплітуду коливань цього феномена. В ході дослідження було запропоновано класифікацію чинників залежно від характеру їх впливу на рух кредитних ресурсів, а саме внутрішні та зовнішні чинники впливу. Головним джерелом внутрішніх чинників є кредитний ризик, який спонукає суб'єктів кредитних відносин до спекулятивних дій на кредитному ринку. В результаті цього відбувається масова реалізація ризику неповернення, яка приводить до зростання амплітуди коливань циклу та до виникнення кризових явищ. Головним джерелом зовнішніх чинників є процеси фінансової глобалізації, котрі приводять до зміни в грошово-кредитній політиці держави, притоку іноземного капіталу в банківський сектор та інформаційної асиметрії на кредитному ринку. Вплив цих чинників було виявлено в результаті аналізу кредитного циклу 2007–2011 рр., в процесі якого спостерігалась чітка динаміка погіршення якості загального кредитного портфеля у передкризовий період. Подальша масова реалізація ризику неповернення привела до підсилення амплітуди коливань кредитного циклу та його переходу до кризової фази.

Отже, з огляду на міжнародний та вітчизняний досвід банківській системі нашої країни необхідно враховувати явище циклічності руху кредиту на чинники, які приводять до посилення або послаблення амплітуди її коливань, що дасть змогу більш ефективно реагувати на зміни та запобігати кризовим явищам. Для цього вкрай необхідними є розроблення та впровадження системи контрциклічного регулювання, яка б дала змогу ефективно та швидко протидіяти коливанням у вітчизняному банківському секторі.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Kindleberger Ch. Manias, Panics, and Crashes: A History of Financial Crises / Ch. Kindleberger // Palgrave Macmillan. – 2005. – № 34 (8).
2. Kiyotaki N. Credit Cycles / N. Kiyotaki, J. Moore // Journal of Political Economy. – 1997. – № 105 (2).

3. Gorton G. Bank Credit Cycles / G. Gorton, P. He // Review of Economic Studies. – 2008. – № 75 (4).
4. Бураков Д. Управление цикличностью движения кредита : [монография] / Д. Бураков. – М. : Русайнс, 2015. – 288 с.
5. Черничко Т. Інституційні засади організації кредитних відносин в Україні / Т. Черничко // Економічний аналіз. – 2013. – Т. 14. – № 1. – С. 361–368.
6. Кузнєцова Л. Кредитний менеджмент : [підруч. для студ. вищ. навч. закл.] / Л. Кузнєцова. – О. : ОРІДУ НАДУ, 2007. – 332 с.
7. Діяльність банків на кредитному ринку в умовах асиметрії інформації : [монографія] / [Л. Кузнєцова, Я. Андрєєва, Л. Жердецька та ін.] ; за ред. Л. Кузнєцової. – О. : ОНЕУ, 2015. – 289 с.
8. Офіційне інтернет-представництво Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.bank.gov.ua.

УДК 336.226.11

Михайленко С.В.
доктор економічних наук,
професор кафедри фінансів та кредиту
Одеської філії ПВНЗ «Європейський університет»

Шрамко О.О.
старший викладач кафедри математики та інформаційних технологій
Одеського торговельно-економічного інституту

ФИСКАЛЬНЫЕ ЭФФЕКТЫ РАСПРЕДЕЛЕНИЯ ПОДАТКА НА ДОХОДЫ ФИЗИЧЕСКИХ ЛИЦ МЕЖДУ БЮДЖЕТАМИ

Статтю присвячено проблемам розподілу податку на доходи фізичних осіб між бюджетами в Україні. Проаналізовано динаміку та структуру податку на доходи фізичних осіб у доходах державного та місцевих бюджетів, оцінено фінансові ефекти від надходження цього податку. Надано пропозиції щодо підвищення обсягу надходжень податку на доходи фізичних осіб до місцевих бюджетів.

Ключові слова: податок на доходи фізичних осіб, доходи бюджету, місцеві бюджети, фінансовий ефект, децентралізація бюджетних ресурсів.

Михайленко С.В., Шрамко Е.А. ФИСКАЛЬНЫЕ ЭФФЕКТЫ РАСПРЕДЕЛЕНИЯ НАЛОГА НА ДОХОДЫ ФИЗИЧЕСКИХ ЛИЦ МЕЖДУ БЮДЖЕТАМИ

Статья посвящена проблемам распределения налога на доходы физических лиц между бюджетами в Украине. Проанализированы динамика и структура налога на доходы физических лиц в доходах государственного и местных бюджетов, оценены фискальные эффекты от поступления этого налога. Даны предложения по повышению объема поступлений налога на доходы физических лиц в местные бюджеты.

Ключевые слова: налог на доходы физических лиц, доходы бюджета, местные бюджеты, фискальный эффект, децентрализация бюджетных ресурсов.

Mykhailenko S.V., Shramko H.A. FISCAL EFFECTS DISTRIBUTION OF TAXES ON PERSONAL INCOME BETWEEN BUDGETS

The article is devoted to the problems of the distribution of the tax on personal income between budgets in Ukraine. The dynamics and structure of the tax on personal income in the income of the state and local budgets, estimated fiscal effects of the proceeds of this tax. Proposals to increase the level of income tax on personal income to the local budgets.

Keywords: tax on personal income, revenues, local budgets, fiscal effect, decentralization of budgetary resources.

Постановка проблеми. Європейський вектор розвитку економіки нашої країни, інтеграція України у світовий економічний простір на засадах партнерства, курс на децентралізацію та реформування бюджетної системи країни актуалізують питання розподілу бюджетних ресурсів між державою та місцевими органами влади. Основна вага інтеграційних процесів має бути перенесена з центральних органів виконавчої влади на регіони та територіальні громади.

Податок на доходи фізичних осіб (ПДФО) є одним із найважливіших бюджетотворюючих податків, за рахунок надходжень якого здійснюється фінансування загальнодержавних потреб та делегованих повноважень органів місцевої влади. У результаті перерозподілу доходів фізичних осіб, з одного боку, реалізується економічна доктрина щодо рівня добробуту різних верств населення, а з іншого – формується фінансова база держави та органів місцевого самоврядування. Реформа бюджетного та податкового законодавства, зокрема новації Бюджетного кодексу України, прийняття Податкового кодексу України та змін до них, зробили певні корективи у

механізм справляння податку на доходи фізичних осіб та його розподіл між бюджетами. Це вимагає проведення ретельного аналізу надходжень податку на доходи фізичних осіб у складі доходів державного та місцевих бюджетів для визначення ефективності його функціонування на різних рівнях бюджетної системи та надання пропозицій щодо підвищення його ролі у зміцненні фінансової бази місцевих органів влади.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед українських учених, які досліджують питання оподаткування доходів фізичних осіб, доцільно виділити публікації С.Б. Гудковського та Д.Я. Остапенко [6]. Оцінюванню фінансової ефективності функціонування податку на доходи фізичних осіб присвячено праці К.І. Швабій [12]. Роль податку на доходи фізичних осіб у доходах бюджетів у контексті адміністративно-територіальної реформи та децентралізації влади розглядають Н.А. Абрамченко [10], І.Л. Федун, Т.Б. Васина [3], І.О. Цимбалюк [5].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Проте перманентні зміни у податковому